

*Віра Варцаба, д.е.н., професор
Габрієлла Левріні, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Реформа децентралізації, проведена в Україні, спричинила не лише появу нових територіальних утворень, але й розширила спектр повноважень та відповідальності місцевих органів влади, що сприяє поступовому зростанню національної економіки України шляхом оптимізації та удосконалення системи місцевих фінансів.

До 2022 року, пріоритетними напрямками розвитку територій України в умовах фінансової децентралізації були: встановлення державного фінансового контролю над використанням та розподілом ресурсів місцевими органами влади та їх діяльністю на принципах ефективності та прозорості; підвищення ефективності наповнення бюджетів, в тому числі за рахунок місцевих податків і зборів; проведення контролю над діяльністю органів місцевого самоврядування з боку громадськості; підвищення рівня кваліфікації співробітників органів місцевого самоврядування; вдосконалення законодавства шляхом забезпечення стабільного, чіткого розподілу повноважень, прав та обов'язків на усіх рівнях влади; покращення комунікації між державними і місцевими органами влади [1]; розширення прав територіальних громад; покращення системи планування регіонального розвитку; вдосконалення системи місцевих запозичень, стимулювання розвитку фінансових ринків та інвестиційної діяльності в регіоні тощо.

Усі вищенаведені пропозиції залишаються актуальними й сьогодні, не зважаючи на випробування у зв'язку з військовою агресією з боку РФ. Однак подальша політика децентралізації не може бути проведена без врахування сучасних умов, більш того, вона не може залишитися незмінною й у поствоєнний період.

Як показали дослідження, децентралізація продемонструвала міцність фінансової основи територіальних громад, їхню здатність швидко адаптуватися до нових реалій завдяки автономії, самостійності, а також відновлювати приріст доходів до бюджетів і залучати належні фінансові ресурси, незважаючи на складні часи. Тому дуже важливо вже сьогодні сформулювати курс на посилення фінансової самодостатності місцевих бюджетів з урахуванням основних напрямів і пріоритетів розвитку децентралізації до початку військової агресії РФ та можливих наслідків війни. Це в свою чергу передбачає:

- реорганізацію громад, оскільки змінюється їх соціально-економічний потенціал в результаті зміни щільності та структури населення, зруйнування підприємств, зокрема бюджетоутворюючих, інфраструктури, об'єктів життєзабезпечення [1];
- подальшу інституціоналізацію органів місцевого самоврядування щодо самодостатності, самостійності, інклюзивності та підзвітності;
- подальшу оптимізацію структури видатків шляхом виключення тих, які не властиві функціям органам місцевого самоврядування;

- передачу до видатків державного бюджету фінансування відбудови житла та об'єктів освітньої сфери, охорони здоров'я, критичної інфраструктури та ЖКГ;

- пошук нових джерел доходів місцевих бюджетів і зміна трансфертної політики у відповідності до викликів поствоєнного відновлення та забезпечення довготривалого зростання національної економіки;

- вирішення проблеми накопичених податкових боргів, що дозволить залучати міжнародну фінансову допомогу [2];

- збільшення доходів місцевих бюджетів та податкових надходжень до них за рахунок зростання економіки та рівня зайнятості в результаті пост воєнного відновлення країни тощо.

Таким чином, досвід, набутий Україною в період пандемії COVID-19 та за час війни, завдяки непорушності принципу субсидіарності та автономного прийняття багатьох управлінських рішень органами місцевого самоврядування, демонструє беззаперечну перевагу самоорганізації населення перед централізованим управлінням у вирішенні різноманітних проблем, зокрема, економічних, фінансових, соціальних, гуманітарних та ін.

Із одного боку, теперішні дії влади направлені на оперативне, належне, безперервне виконання місцевих бюджетів шляхом прийняття відповідних нормативно-правових документів щодо ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану. З іншого, слід визнати, що інструментарій державної політики у тилкових, прифронтових, фронтових, окупованих регіонах не можуть бути однаковими. Це ж стосується і різних сфер економічної діяльності. Тому чи повернуться населення туди, де проживало до війни, чи відновиться ділова активність, чи відбудеться перехід до результативності та ефективності у розвитку територій в більшій мірі залежить від подальшої дієвості децентралізаційних процесів. Незважаючи на важкі часи, в країні необхідно продовжувати розвивати їх всіма можливими шляхами, серед яких підвищення державного контролю над діяльністю органів місцевого самоврядування, розробка ефективної моделі підтримки й відбудови постраждалих регіонів та забезпечення більш гнучкого стратегічного планування, в якому повинні бути окреслені дії влади для різних варіантів розвитку подій в країні та безпосередньо в конкретних громадах.

Список використаних джерел:

1. Ломачинська І.А. Децентралізація місцевих бюджетів в Україні: виклики в період війни / І.А. Ломачинська, І.Є. Чуркіна // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». № 20, 2022. С. 29 – 31
2. Першко Л.О. Напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/235078/233624>